

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертаційну роботу
Кустова Віталія Петровича
на тему «Інформаційне забезпечення управління
ціноутворенням біржових товарів»,
поданої до захисту на здобуття наукового ступеня
доктора філософії в галузі знань
07 Управління та адміністрування за спеціальністю 073 «Менеджмент»

1. Актуальність обраної теми досліджень

На разі українська економіка переживає економічний спад. Гостро постають питання щодо збереження власного потенціалу, відновлення і розвитку всіх ланок економічної системи України, в тому числі й біржового ринку. Сучасний біржовий ринок, з одного боку є зручним і надійним для збуту та придбання біржових товарів, а з іншого має особливий біржовий механізм ціноутворення на них.

Тенденції розвитку світових товарних бірж вимагають формування загального біржового ринку товарів. Європейський Союз обрав такі першочергові напрями, як: по-перше, інтеграція та вдосконалення технологій розрахунків за біржовими операціями і надання їм статусу транскордонних платежів; по-друге, визначення переліку товарів для реалізації на біржових торгах, включаючи похідні фінансові інструменти, біржові та позабіржові індикатори цін; по-третє, об'єднання національних біржових систем.

На сучасному етапі розвитку економіки й інформаційних технологій інформація виступає стратегічним ресурсом і є необхідною умовою сучасного господарювання. Її значення зросло в умовах розширення торговельних кордонів і формування глобального інформаційного простору. Дисертаційна робота спрямована на вирішення важливої наукової проблеми щодо інформаційного забезпечення управління ціноутворенням біржових товарів. Виходячи з цього вважаю, що тема дисертації Кустова В.П. є актуальною та своєчасною.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційне дослідження є складовою науково-дослідної роботи кафедри маркетингу, підприємництва і організації Харківського національного аграрного університету імені В.В. Докучаєва за темою «Науково-методологічне забезпечення підприємницької, маркетингової, логістичної діяльності агропродуктового комплексу та розвитку земельних відносин на інноваційно-інвестиційних засадах (державний реєстраційний номер 0116U000001).

Напрямок і тема дисертації також пов'язані з науково-дослідною темою «Розробити наукові напрямки організаційного, економічного, фінансового і соціального розвитку, управління та регулювання в агропромисловому комплексі на галузевому рівні та в організаційно-правових формах ринкового господарювання» (державний реєстраційний номер 0111U002780) кафедри економіки та міжнародних відносин Полтавської державної аграрної академії.

3. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформованих у дисертації

Ступінь обґрунтованості наукових положень висновків і рекомендацій, сформованих у дисертаційній роботі, включає: аналіз літературних джерел за даною проблемою, коректну постановку мети і задач наукового дослідження; використання сучасних методів дослідження і прийомів наукового пізнання; співставлення одержаних результатів з результатами інших дослідників; загальноприйняті допущення і обмеження, котрі вважаються правомірними.

Вищевикладене дає підстави стверджувати про обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, викладених у дисертаційній роботі В. П. Кустова.

4. Наукова новизна і достовірність одержаних результатів та висновків

Запропоновано вперше механізм для підвищення ліквідності українських бірж через надання маркет-мейкерам механізму безризикового хеджування, зокрема Last Look, як механізму електронної торгівлі, який дозволяє маркет-

мейкерам (постачальникам ліквідності (LP): 1) здійснювати контроль за торговельними ризиками, перевіряючи ризик ордеру що отримується від клієнта, на предмет актуальності ціни; 2) ще раз оцінити вигоду в доцільність виконання ордеру, виставленого трейдером безпосередньо перед його виконанням.

Автором удосконалено: 1) структуру категоріального апарату інформаційного забезпечення управління ціноутворенням біржових товарів; 2) визначення дефініції «інформаційне забезпечення управління ціноутворенням біржових товарів»; 3) науково-методичні підходи щодо основних протоколів передачі між біржею та її інституційними учасниками; 4) науково-методичний підхід щодо обґрунтування застосування такого інструменту як контроль Fillratio для задоволення інтересів трейдерів.

Набули подальшого розвитку такі результати дослідження: 1) класифікація біржових товарів; 2) концептуальна модель інформаційного забезпечення управління ціноутворенням біржових товарів для прогнозування біржових цін на середньо- і довгостроковий періоди; 3) концептуальна модель збалансованого розвитку інформаційного забезпечення управління ціноутворенням біржових товарів; 4) концептуальна модель логістичної системи біржової діяльності суб'єктів господарювання.

Сформульовані в дисертації положення новизни, висновки і рекомендації не викликають сумніву щодо достовірності, побудовані в логічні послідовності на особистих дослідженнях здобувача і на основі аналітичного матеріалу. Отже, висвітлені у дисертаційній роботі наукові положення і рекомендації є підґрунтям для поглиблення вже існуючих і розробки нових теоретико-методичних положень і практичних рекомендацій щодо інформаційного забезпечення управління ціноутворенням біржових товарів.

5. Практичне значення одержаних результатів, що отримані дисертантом

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що напрацьовані теоретичні узагальнення, методичні розробки, положення і пропозиції, отримані автором з питань інформаційного забезпечення управління

ціноутворенням біржових товарів являють собою внесок у загальну теорію розвитку біржової діяльності та рекомендації щодо підвищення ліквідності українських бірж.

Окремі результати дисертаційного дослідження використовуються в практичній діяльності, а саме: рекомендації щодо структури категоріального апарату інформаційного забезпечення управління ціноутворенням біржових товарів використовуються Департаментом агропромислового розвитку Полтавської обласної військової адміністрації (довідка № 03.2 – 06/33 від 03.05.2022 р.); наукові розробки та окремі рекомендації щодо основних протоколів передачі між біржею та її інституційними учасниками, що передбачають використання Fix і Fast протоколів даних, зокрема маркет-мейкерам потрібно надавати FAST (стандартизований протокол обміну ринковою інформацією), прийняті до впровадження відділом інновацій та розвитку Полтавської Торгово-промислової палати (довідка № 24.14-02/208 від 01.04.2021 р.); пропозиції щодо концептуальної моделі інформаційного забезпечення управління ціноутворенням біржових товарів для прогнозування біржових цін на середньо- і довгостроковий періоди знайшли практичне застосування у діяльності Полтавської районної ради (довідка № 156 від 18.05.2022 р.); пропозиції щодо застосування інструменту контроль Fillratio для задоволення інтересів трейдерів використовуються Аграрною біржею (довідка № 148 від 05.05.2022 р.); результати досліджень впроваджені в діяльність ТОВ «Облагропостач» м. Полтава, зокрема механізм збільшення ліквідності українських бірж через надання маркет-мейкерам механізму безризикового хеджування, зокрема Last Look (механізм електронної торгівлі) (довідка № 13 від 18.02.2022 р.).

Разом з цим результати дисертаційного дослідження впроваджено: до освітнього процесу Національного університету «Києво-Могилянська академія» (довідка № 8/12 від 01.02.2021 р.); в освітній процес Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва при викладанні дисциплін: «Організація біржової діяльності», «Біржове посередництво та брокерідж», «Біржовий ринок», «Організація підприємницької та біржової діяльності»,

«Маркетингове ціноутворення» (довідка № 01-24/1136 від 02.09.2021 р.); дослідження з розвитку інформаційного забезпечення управління ціноутворенням біржових товарів опубліковані в частині «Інноваційні підходи і методичні інструменти розвитку територій в умовах посткризового відновлення» в рамках наукового міжнародного проекту за напрямом «Стратегії сталого розвитку територій в умовах посткризового відновлення» (довідка № 8/12 від 01.02.2021 р., видана Національним університетом «Києво-Могилянська академія»).

6. Відображення наукових положень і результатів дослідження у публікаціях

Опубліковані автором наукові статті розміщені у періодичних наукових виданнях і досить повно відображають як теоретичні, так і практичні аспекти дисертаційного дослідження.

Найважливіші теоретичні і практичні здобутки дисертанта викладені в достатній кількості наукових праць, а саме: в 23 наукових працях, з яких: 2 колективні монографії; 6 наукових статей, серед них: 1 стаття опублікована у періодичному науковому виданні держави, яка входить до ОЕСР, 5 наукових статей у фахових наукових виданнях України, котрі входять до міжнародних наукометричних баз даних; 14 тез наукових доповідей на конференціях різних рівнів і міжнародному науково-практичному форумі та 1 публікація в інших виданнях.

7. Мова та стиль роботи

Дисертаційна робота виконана в науковому стилі, державною мовою, згідно вимог щодо оформлення наукових праць. Зміст дисертаційного дослідження охоплює всі ключові аспекти теми. Архітектура дисертації має логічний виклад і є завершеною працею.

8. Аналіз дисертаційної роботи

Дисертаційна робота складається із анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків, що підпорядковано логіці наукового дослідження. Загальний обсяг дисертації складає 281 сторінку, з яких основний зміст роботи – 259 сторінок. Робота містить 25 таблиць і 26 рисунків. Цифровий та ілюстративний матеріал значно полегшує сприйняття аналітичних досліджень і висновків. Рисунки, графіки і діаграми легко читаються, не перезавантажені умовними позначеннями.

У першому розділі, присвяченому теоретико-методичним засадам інформаційного забезпечення управління ціноутворенням біржових товарів, дисертант розкриває концептуальні підходи до сутності та значення біржової торгівлі, теоретико-методичні основи структури категоріального апарату інформаційного забезпечення управління ціноутворенням біржових товарів. Слушно вказує на тенденції розвитку інформаційного забезпечення управління ціноутворенням біржових товарів.

У другому розділі представлено детальний аналіз інформаційного забезпечення управління ціноутворенням біржових товарів. На думку автора, в Україні всі товарні біржі залишаються інвестиційно непривабливими, а тому раціональним заходом може стати концентрація учасників на 1-2 майданчиках. Дисертант переконливо доводить, що на світовому ринку зберігається тенденція щодо збільшення виробництва зернових культур. Проаналізовано динаміку кількості функціонуючих бірж в Україні та ціни на пшеницю, фураж, пшеницю 11,5 % (3-й клас), кукурудзу, цукор білий кристалічний, сою, ріпак, ячмінь на внутрішньому ринку (EXW). Проаналізовано державне регулювання ціноутворення в Україні на сучасному етапі розвитку біржової діяльності.

Третій розділ присвячений напрямам удосконалення інформаційного забезпечення управління ціноутворенням біржових товарів. Автор звертає увагу на важливість вирішення проблеми, що пов'язана із ціноутворенням на низько ліквідній біржі та пропонує варіанти їх вирішення. Логічним продовженням дослідження є запропонований метод реалізації механізму Last Look на біржі,

зокрема для цього необхідно розділити учасників ринку на два типи: трейдер і маркет-мейкер.

Завершується дослідження досить розгорнутими висновками, які відображають результати дослідницької роботи В.П. Кустова, відповідають поставленим завданням і свідчать, що застосований автором підхід дав змогу повному підійти до аналізу проблематики і практики щодо інформаційного забезпечення управління ціноутворенням біржових товарів.

Таким чином, аналіз змісту поданої дисертації дає підстави стверджувати, що поставлена мета і дослідницькі завдання повністю виконані. Результати дисертаційного дослідження характеризуються теоретичною і практичною значущістю. Вони можуть використовуватися як при викладанні низки навчальних дисциплін, так і в ході законотворчої роботи.

9. Відповідність дисертації встановленим вимогам

Позитивно оцінюючи наукове і практичне значення отриманих дисертантом результатів, варто вказати на деякі положення, котрі можуть слугувати підґрунтям для дискусії, а саме:

По-перше, у першому розділі автор виділяє та аналізує інфраструктуру ринку, яку формують сучасні біржі. Наводить їх види та описує спеціалізацію (Ст. 41), однак оминає проблеми, що пов'язані із посилення інтеграційних процесів.

По-друге, акцентує увагу на операційних процесах електронного бізнесу до яких входять: електронне виробництво, електронні технології, електронне розповсюдження, електронний захист і право тощо (Ст. 76). Проте, автор недостатньо уваги приділив питанню розвитку тенденції переведу біржової торгівлі в Україні в електронний простір з використанням цифрових технологій, що дало б змогу розробити комплекс відповідних заходів.

По-третє, дисертант не в достатній мірі дослідив міжнародний досвід біржової діяльності, зокрема: етапи розвитку світової біржової торгівлі; біржове регулювання в зарубіжних країнах.

По-четверте, у третьому розділі розроблені пропозиції щодо використання деривативних контрактів в аграрній сфері (Ст. 224). Залишається незрозуміло, яким чином після запуску аграрних деривативів учасники ринку зможуть визначати витрати на укладання деривативних контрактів і отримати вигоди від управління ризиком?

По-п'яте, у третьому розділі дисертаційної роботи (рис. 3.6), автор пропонує «Концептуальну модель логістичної системи біржової діяльності». Проте незрозуміло, яким чином здійснюється управління логістичною системою біржової діяльності для досягнення поставленої мети. На наш погляд, доречно було б розглянути рівні побудови управлінських стратегій на кожному рівні логістичної системи, окрім того, у критеріях ефективності концептуальної моделі показати і критерії ефективності реалізації відповідних стратегій.

По-шосте, у пункті 3.3. дисертаційної роботи (рис. 3.10) автором здійснено акцент на дослідженні інформаційного забезпечення процесу управління ціноутворенням біржових товарів. Водночас, будь-яка організаційна структура працює в конкурентному середовищі і задля власної ефективності повинна враховувати інструменти маркетингового управління. Тому, автору доцільно було б приділити додаткову увагу маркетинговому підходу до збалансованого розвитку інформаційного забезпечення процесу управління ціноутворенням біржових товарів (формування маркетингової інформаційної системи, системи маркетингового ціноутворення, маркетингової ефективності). Це дозволило б більшою мірою узагальнити взаємоузгодженість між принципами та завданнями концептуальної моделі збалансованого розвитку інформаційного забезпечення управління ціноутворенням біржових товарів, а також показало б процес трансформації необхідних елементів ланцюга даного процесу («ресурси» → «можливості» → «система управління» → «інформаційні компетенції») для успішного його впровадження.

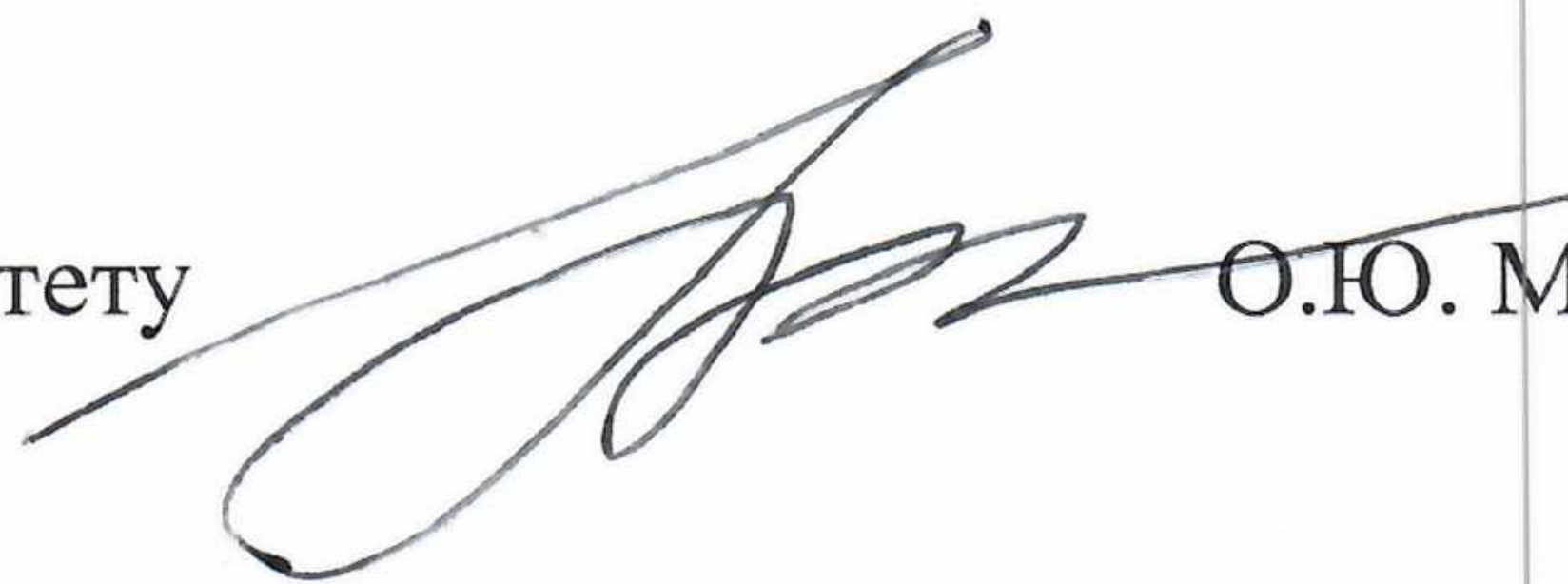
Загалом, указані зауваження, недоліки і дискусійні положення не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи Кустова В.П., а лише можуть слугувати предметом наукової дискусії під час її захисту.

10. Загальний висновок

Дисертація Кустова Віталія Петровича на тему «Інформаційне забезпечення управління ціноутворенням біржових товарів» виконана на достатньо високому науково-теоретичному рівні, є завершеною науково-дослідною роботою, а за своїм змістом і якістю відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44) і рекомендована до спеціалізованої вченої ради зі спеціальності 073 «Менеджмент».

Офіційний опонент:

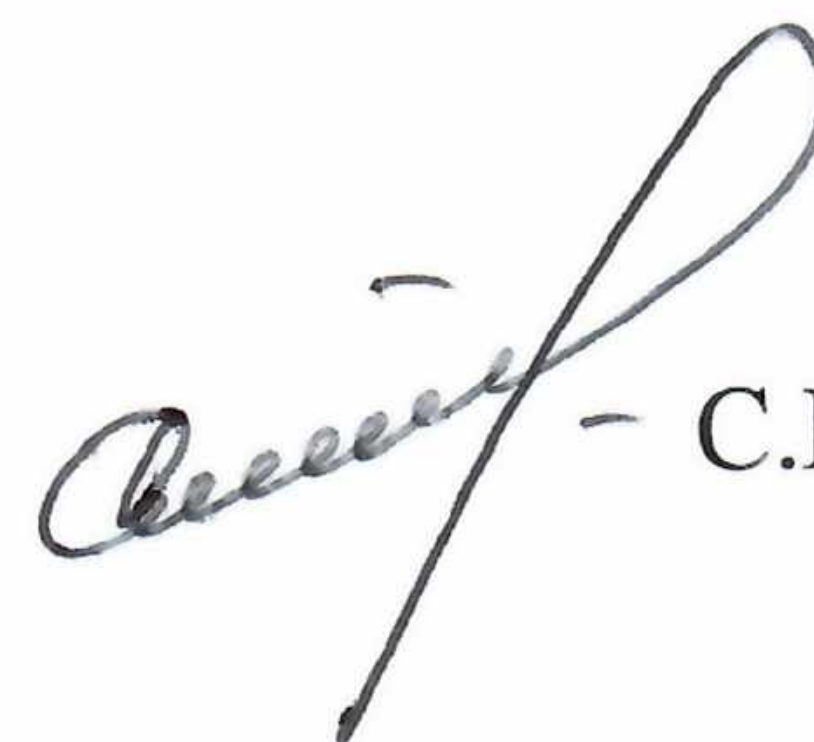
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри економіки,
підприємництва, менеджменту
Київського міжнародного університету

 О.Ю. Могилевська

Підпис Могилевської О.Ю. засвідчую:

Проректор з науково-педагогічної роботи
ПЗВО «Київський міжнародний університет»
доктор педагогічних наук, професор

 - С.М. Мартиненко

27 жовтня 2022 р.